

magyar nemzeti sajátosságnak tekinteni csak azért, mert az összevető táblázat csak a legjobb egészségügyi állapottal rendelkező államokat tünteti fel és főleg, amikor letagadhatatlan eredményei is vannak Magyarországon a népbetegségek ellen megindított küzdelemnek. Eltűzött az a kritikai megállapítás is a táplálkozásról, hogy a vitaminnélküli táplálkozás oka az elmaradt kulturális viszonyokban rejlik. A rossz egészségügyi viszonyokat mindenütt megtaláljuk, ahol rosszak a szociális viszonyok és dominál a társadalom elszegényedése.

S Z E R E L E M

Irta: VERES PÉTER (Balmazújváros)

Szerző kiadás alatt levő önéletrajzának egyik önálló fejezete.

Teltek az idők. Ha sok baj között is, de viszonylag nyugodtan életem. Anyagi helyzetünk sem volt éppen rossz, mert ha az én keresetem el is olvadt, de a mostoha kupeckedése most már a nagy állatkonjunktúrában eredményesebb volt. Most már nem kellett jól vásárolni, csak vásárolni, biztos volt a nyereség. Megvolt a házunk és egy pár tehén, azonkívül pénz is mindig került. A falu ugyan tele volt jajjal, sebesültekkel, fekete himlő és tifuszbajjárvány pusztított hónapokon át, de miért ne valljam be őszintén, hogy mindez nem tulságosan foglalt le. A való világ mellett volt egy álmovilágom, eddig is abban éltem. Most meg, hogy a szerelem is megkapott még kevesebb jutott az érdeklődésből a külső valóságra. Mint süldőlegény az igazi nagy legények mellett nem igen mertem a lányokhoz szólni. Mindig attól félttem, hogy kinevetnek. A kisebbekhez meg azért nem szóltam, mert hát mint csirkékkel nincs velük mit foglalkozni. Valójában ez azért volt, mert hogy a vasutra kerültem, elmaradtam a lányokkal való közös munkától s így idegen voltam az én korosztályombeliekhez. Mert ezek már a nagyobb legények után vágyakoztak. Ők lenéztek minket, mi meg a nálunknál fiatalabb, lényegileg éppen hozzáánkvaló lányokat. De hogy a nagy legények elmentek, a háborúba, mi is megbátorodtunk. Már hozzájuk mertünk nyulni és meg is mertük őket egyedül szólítani. Bálók a háború miatt nem voltak, korcsmába nem jártam, viszont nálunk a lányok se jártak, munkába se jártunk együtt, így csak a piacon, a „korzón“ és a libamezón, a lapdázóban érintkezhettem velük. Magamtól még így is nehezen ment volna a dolog. Más fiúknak könnyebben ment ez, különösen, ha lánytestvérük volt, így többet érintkezett velük s a nővére révén ismeretségeket is könnyebben szerzett. Engem azonban megrontott a sok haszontalan rózsaszínű ponyva. A szerelmet nagy és tiszta dolognak éreztem, romantikus fogalmaim voltak róla s a házasságot tisztán akartam elérni. Ezért a „rossz“ lányokra rá se néztem, a jók viszont messzire voltak tőlem. Már a bajuszom nemcsak pelyhedzett — 18 éves voltam — hanem kikötöttem Vilmos császár és a bakakáplár módján, de még szeretőm nem volt. Voltam ugyan már szerelmes 14 éves koromban, annyira, hogy szinte beteg voltam tőle, de arról nem tudott senki, legkevésbé az a lány, akinek szóltam. Távoli rokonom volt, én nálam idősebb, jó állású, fekete szemű, barnalány, akinek azonban egy igazi őrmester szeretője volt, akivel szemben én nem jöhöttem számításba. Igaz, ábrándoztam róla, hogy ha az őrmester meghalna (még akkor nem volt háború), vagy esetleg meggyilkolnám

valami módon, akkor még az enyém lehetne a lány, de mindez olyan képtelen volt, hogy pár hónap múlva kigyógyultam belőle.

Másodjára — már akkor igazi legény voltam — egy szolgálóba voltam szerelmes. Nagyon szép szőke lány volt s olyan gyönyörű és csengő a kacagása, mint az angyaloknak lehet az égben. Egyszer az állcímáson láttam, amint a feje, illetve a homloka körül megjelent a glória. Egy fa alatt állott s a fa levelei között átszűrődő napsugár tükröződött az arca körül, de igazán olyan volt, mint a glória. Mástkülönben is Madonna-mániában éltem akkor. A képeslapok reprodukciót órákig el tudtam nézni. A nőbe, mint Madonnába voltam szerelmes, Nem vallásos szimbólum — hiszen hitetlen voltam, — hanem a szent anyaság, a szerelem és fajfentartás szimbóluma volt nekem a Madonna. A szexuális cinizmus, amely a velem egyidős fiúkat már megfogta és ocsmány módon beszéltek a lányokról és a hadiasszonyokról, többé-kevésbé nem megtörtént, hanem csak vágyott dolgokat, engem egyáltalán nem fogott meg. Sőt már akkor is tiszteltem az állapotos asszonyt — szemben a többi fiúk gunyos röhögésével — ha pedig lányról tudtam meg ilyet, azt még inkább. Hiszen tisztában voltam vele, hogy nem a rosszaknak lesz gyereük, mert azok értik a módját, hogy ne legyen, hanem a gyengéknek, a jóknak, a szerelmesszívűeknek. Tiszteltem és szerettem volna homlokon csókolni és megvigasztalni, hogy nincs igaza, ha átkozza magát, mert egyáltalán nem követett el semmiféle bűnt. A fiúkkal sokat vitáztam az ilyen ügyek miatt, mert ők bármelyik lányt hajlandók lettek volna megfosztani a szüzességétől, de aztán, megvetették és lenézték azokat, akiknek gyereük lett. Én viszont nem voltam erre hajlandó, de mégis becsültem a póruljártakat. Nem jutott eszembe, s a többiek se lökték a szememre, hogy tulajdonképpen a törvénytelen származásomat védem. És azóta gondolom már, hogy a saját gyengeségemet is védtem bennük, mert roppant bántott, hogy ezeken a vágyakon nem tudtam kedvem szerint uralkodni.

A lány mondom, szolgáló volt egy zsidó boltosnál és szőke volt — egész az én izlésem — az arcán fölényes mosoly lebegett és sok udvarlója volt. Nem volt rossz, dehogyan volt rossz, hiszen hosszú ideig tartó kísérletek után még csak a kezét sem csókolhattam meg, hanem rosszabb ennél, körülbelül olyan, amit frigidnek hívnak. Egy darabig azt hittem meghódítottam, el is követtem mindenféle szerelmes bolondságot, ami a középkori lovagokéhoz felért, ha az én viszonyaimat számítjuk. Pl. hétköznap esteken, sokszor télben és rossz időben, hazajöttem a faluba 12 km. távolságról, gyalog, csak azért, hogy esetleg — ha a kutra megy este későn, találkozhatnék vele. Holott ez a találkozás nem állhatott többől. néhány szónál, mert ha soká kint volt, már a zsidóasszony kiabált utána, vagy kijöttek a kis zsidógyerekek, én rájuk úgy néztem, mint valami gyilkosra és behívták. Sokszor persze póruljártam, mert egyáltalán nem jött ki a kapun. Ilyenkor órákoshorzat tartó ácsorgás után elmentem haza. Vasárnapjaimat utána való leskelődésre pazaroltam el s akkor, amikor végre megláttam (nálunk nem volt szabad a lány szüleihez csak a vőlegénynek menni) vele volt egy-egy lánycímborája vagy egy másik legény udvarolt neki s én nem szólhattam egyedül egy szót sem. Amikor meg véletlenül magunkra maradtunk, számárságokról beszélünk s elmaradt a döntő szó.

Bamba és ügyetlen voltam, mondom, neki különben is mindig olyan fölényes magabiztos mosoly ragyogott az arcán. De aztán egyszer észrevettem, hogy tulajdonképpen az a baj, azért nem tudunk összemeggedni, mert ő nem szeret, talán nem is tudna szerelmes lenni, csak ka-

oéerkodik velem. És mert ehhez én is túlgógös, túllönérzetes voltam: hát csendesen visszavonultam. Az édesanyja, aki nagyon szeretett volna vőnek, utóbb az uccán megállított, hogy miért hagytam ott a lányát, de én csak elmosolyogtam a dolgot. Beszéltem vele néha, köszöntem is neki, mert butaságnak tartottam a komáim szokásait, hogy az otthagytott szeretőkkel haragba vannak, de ennél tovább mentem. És ekkor már felismertem, hogy milyen ostoba és milyen nevetéséges voltam én abban a környezetben a romantikus, irodalmi ízű szerelmi mániámmal. Pl. a nővére lakodalmában, aki egy rokkant katonához ment férjhez, a szülei, mert gondolom, hogy nem ő, engem is elhivattak és én utálatos módon dörgölődzttem, felolvadtam benne, mindig vele akartam lenni, ő meg mással táncolt a legtöbbit és öreg, háborúból kimaradt, nősülni szándékozó (rólam csak háború után lehetett volna szó) le-génnyel kacéerkodott. Most már aztán felismertem, hogy mekkorát tévedtem, hogy egyáltalán nem hasonlít a Madonnára, ámbár szőke, hogy a glória csak egészséges ragyogás, afféle zsirfény, hogy az alakja nem is páratlan, mert kicsit túlfeszült, túlhegyes, ha a két vizeskanna hátrahuzza a karját a hasa kidüülled és hogy főleg a Madonna aligha beszélt affektáltan hangosan és kacagása nem hallatszódott féldülő távol-ságra, illetve uccahosszat. Most már láttam, hogy az én értelmezésem-nen vett szerelemre képtelen, egyszerűen csak férjhez akar menni, még pedig sürgősen. S mert én ehhez nem vagyok megfelelő, nem sokat törőd-dik velem. Most már resteltem, hogy öregebb emberek, akikkel együtt dolgoztam, avval ugrattak, hogy szekérkerék lennék érte Debrecenig.

Fejlődtem, okosodtam, egy darabig szerető nélkül voltam, közben elemeztem magamat és a lányokat és arra a meggyőződésre jutottam, hogy csak azok a lányok tetszenek, akik egyszerűek, természetesek, nem hazugok és nem affektáltak.

De ahogy az előbb említett szeretőmmel felhagytam, csak nem jól éreztem magam. Nyugtalan voltam. Jöttem-mentem a piacon, a kor-zón, a mezőn s nem volt senkim, akivel összetartoztam volna, míg a komáimnak meg mindnek volt. Latorkodáshoz nem voltam megfelelő, túl lelkiismeretes voltam. Egyetlen egyszer akartam rossz utra hívni egy egészen fiatal lánykát, az állomásfőnök szolgálóját, de az se sikerült. Úgy történt a dolog, hogy a kislány bolondult utánam s bár akkor már nekem a faluban szeretőm volt, fel akartam használni az alkalmat. A lányka annyira hevülékeny volt, hogy a nyílt vasuti kocsiban egy csomó ember szemeláttára összecsókolózott velem. S megbeszéltük, hogy majd éjszaka beereszt a konyhába. De a konyhaajtót bezárta este a gazdája. Ellenben nyitva hagyta az ablakot. De azon meg nem lehetett bemenni. Viszont hiába suttoztam és költögettem, szegényke a sok munka után elaludt. Kaptam, egy hosszú rudat húztam ki, valami virágkorót a kert-ből, avval piszkáltam az ablakon keresztül, hogy ébredjen fel. Fel is ébredt, be is eresztett, de aztán nem történt semmi. Megijedt a kicsike és én megsajnáltam. Viszont a gyerek felébredt az uréknál és lámpát gyujtottak, nekem kotródni kellett. Annyi időm volt, hogy kiugorhat-tam.

Más alkalommal egy másik állomásfőnök — helyettesítettem a váltókezelőt akkor — szolgálója, tapasztalt idősebb lány s elég szép és csinos is, valósággal hívott, hogy miért nem megyek esténként ta-nyázni hozzá, maga a gazdája, egy igen finom és jókedvű ember is mondta, hogy miért huzódozok én a lánytól és bambaságból és becsü-

letességből nem mentem. A lány olyan jó, olyan olvadó volt hozzám, hogy sajnáltam bármiféle profán gondolattal megsérteni. S amire megértettem volna, hogy hát tulajdonképpen nagyon-nagyon szerelmes s a vénülő még csak 21 éves volt, de falun ez akkor már muló idő volt — lányragaszkodásával kapaszkodik belém s nem is követelt tőlem semmit, csak szerelmet: — akkorra már elköltöztek onnan s csak amikor a vasuti kocsiban záporozó sirással bucsuzott el tőlem, értettem meg, hogy mi volt itt.

Közben pedig megtaláltam az „igazit“. Barna volt, ép' ellentéte az én szőke ideálomnak. De hosszú fekete szempillái ép' úgy árnyékolták be a dióbarna szemét, mint az olasz Madonnáké a képeslevelező lapokon. (Ezt azért ismétlem, hogy bebizonyítsam, ami mai fiataloknál hihetetlen, hogy igenis létezett ilyen „elirodalmasodott“ szerelem.) Nem nézett rám merész kacérul, mint a másik, hanem szerényen, csendesesen mosolygott. Angyalian tudott lefelé nézni a cipője orrára. Nem ragyogott az arcán a zsírfény-glória, hanem inkább meghatott zavartság volt rajta, ha velem beszélt.

A megismerkedés nem volt könnyű, de aztán már könnyen ment minden. Nem kellett utálatos módon udvarolni, affektált másról-beszélést erőltetni, elég volt, ha egymásra néztünk.

Azért sokáig nem mertem neki szólni. Végül is a cimborák hoztak össze. Együtt jártunk vasárnap délutánonként a libamezőre labdázni, ami tulajdonképpen csak ürügy volt a lányokkal való játszadozásra, fogdolódzásra és csókolódzásra. Itt kerültünk össze. Egymással nem igen játszottunk, szerelemről nem beszéltünk, csak éreztük, hogy összetartozunk. Végül is a többiek, főleg a lányok tisztázták a dolgot. Nekem mondták, hogy a Julcsa szerelmes belém s a Julcsának meg megmondták, hogy én is. Azután nem is beszéltünk arról, csak ettől kezdve úgy kezelték bennünket ők is, mint akik összetartoznak, ami azt jelentette, hogy a fiuk nem udvarolhattak komoly szándékkal Julcsának s én nem szólhattam komoly szándékkal a többi lányokhoz. Tréfálni és játszani annál inkább lehetett a többiekkel, viszont ő is játszhatott, szórakozhatott más legényekkel. Nagyon szép és tisztességes erkölcs volt itt mi közöttünk.

Nem irok szerelmi regényt s csak azért nem hagyom ki, mert úgysem hinné el senki, hogy nem voltak szerelmi problémáim, vagy nagyképszerűségnek, szándékos lebecsülésnek tekinthetné az élet biológiai jelenségeinek az elhallgatását, ezért nem is részletezem sem ennek az érzésnek a mélységét, sem a külső megnyilvánulását, de nyugodt lélekkel mondom, hogy nagyon-nagyon boldog s egyben nagyon-nagyon nyugtalan voltam. Folyton kerestük az alkalmat, hogy összetalálkozhassunk, s amikor elmúlt a nyár s nem mehettünk a mezőre, akkor az uocán, a korszón, a piactéren, a vasutállomáson váltottunk egy-egy pár szót, sokszor csak egy-egy pillantást. Ha megláttuk egymást messziről mosolyogtunk s nem tudtuk idegenek előtt se visszatartani. Szereftük egymást bolondul, de különösen én. Nem is csoda, hiszen a durva külső alatt egy költő érzékeny lelke rejtőzött bennem.

De ha addig is nyugtalan voltam, amíg nem volt szeretőm, most már még nyugtalanabb lettem. Azért is, mert ritkán láthattuk egymást. Ő másfelé járt dolgozni, a debreceni szőlőkbe, én meg az ellenkező irányba a Hortobágyra. S néha még vasárnap se mehettem haza, mert most már, mint felmentettnek az állam úgy parancsolt, mint a katonának. S a lelkem nyugtalan volt érte, szomjas volt utána. A test még jobban leküzdhető volt.

De másféle nyugtalanság is kinezott. A háború elhúzódott, nem is látszott a vége. És a vasutnál lépten-nyomon avval maceráltak, ha valami baj volt, hogy bevonultatnak. Könyvekhez nem jutottam s irni sem volt sem időm, sem alkalmam, de türelmem sem. Rajtam is urrá lett a „majd a háború után“. Csak a szerelmet nem lehetett a háború utánra hagyni s az életet. Ez az élet pedig megalázó volt. Mert ha az ember ment az uccán, sokszor meghallotta suttogni a háta megett a gyászruhás asszonyokat és a hervadó menyecskéket, hogy „ez is itt-hon lóg, pedig milyen derék fiú, az én kis fiam, meg az uram oda szenvednek.“ Gyávának, gyengének, megalázottnak éreztem magam s még a lányok előtt is szégyenkeztem. Julcsám talán nem törődött evvel, de én feszélyezve voltam. Nem is ember, aki nem volt a háborúban — ez volt a fiatalok között a közvélemény. Az öregek viszont a sumyi bujkálót tartották az ügyes embernek, de csak úgy, ha hozzájuk tartozott. Ha a másé volt, akkor ők is szidták.

Még más ok is volt. Az ambíció is nyugtalankodott bennem. Fel tudom-e én egyáltalán nyitni a számat, mint parasztvezér vagy, mint író, ha kimaradok a háborúból? Hiszen mindenki lenéz és kinevet, mint felmentett lógóst.

És mi lesz velem, ha úgy lesz, mint híresztelik, hogy a felmentettek a háború után bevonulnak s ők látják el a szolgálatot? mikor szabadulok én meg? S mikor juthatok össze Julcsámmal, ha még évekig szolgálni kell? Mindaketten megöregszünk.

És már láttam a boldog fiúkat, akik egy kis csonkaság árán megszabadultak a háborúból s megnősültek. Sok ilyen kérdés között nagyon-nagyon nyugtalan és szomorú voltam. Ma talán nem is tudok eligazodni abban az érzelmi zűrzavarban, ami akkor uralkodott rajtam, mindaddig, amíg itt nem hagytam mindent: vasutat, munkát, szerelmet, szülőket, kényelmet, akáclombos falut és be nem vonultam. Akkor megnyugodtam, mint Dosztojevsky Raszkolnyikov-ja a fogházban. Csak az az egy bizonyos, hogy semmiféle hazafias, romantikus katonai céljaim nem voltak, katonai előmenetelre nem számítottam, hiszen Habsburg-ellenes és antimilitarista voltam.

Persze az igazság megköveteli, hogy megmondjam: nem csak én tettem így. Barátaim közül páran még előbb beadták a felmentést és bevonultak, pedig azoknak nem volt semmiféle hazafias, de még katonai ambícióik vagy érzéseik sem. Egyszerűen paraszti büszkeségből és becsületérzésből. És mi visszajöttünk mindegyikünk a háborúból, egyik románk meg mig mi oda voltunk, meghalt a fűtőházban tüdővészben.

Pár hónap mulva egy kis baleset ért, a kezem megsérült s én betegállományba kerültem. Ez volt az életem legboldogabb ideje. A kezem ugyan fájt, de nem törődtem vele. Nem is olyan súlyos dolog az a seb, vagy a fájdalom, ha az ember egy kicsit edzett és ha egyéb gondjai vannak. És én meg szerelmes voltam, mit törődtem a fájdalommal. Szabad voltam. Hétköznap, vasárnap azt kerestem, hogy hol találkozassak a lánnyal. Ha elmentem sétálni azokon a bizonyos uccákon, ahol leginkább ő is megfordult, egyszercsak szembe találkoztunk.

Azonban a boldogságban hamar telik az idő. Jött a tavasz. 1917 tavasza, a kezem meggyógyult és visszamentem a fűtőházba, ő meg ment a szőlőbe dolgozni. De ekkor már elhatározott dolog volt nálam a bevonulás, a komám már be is vonultak, én is beadtam a felmentésemet. Az osztálymérnök nem akart ereszteni, nagyon haragudott, lemarházott és haragjában azt mondta, hogy hiába vonulok be, kéthónapi kiképzés után. visszahozat. Hogy ez és a többi vasuti főnök ilyen had-

seregeellenes politikát csináltak, annak megvolt az oka. Roppant hiány volt emberben, főleg betanított munkásban, s a kivezéneyelt katonák, amellet, hogy tanulatlanok voltak, de mint mindig a katonák, könnyelműek és hanyagok is. Rengeteg baj volt velük. Csak a lógás tetszett nekik. A szolgálatot nem teljesítették lelkiismeretesen.

Nemsokára volt egy pótsorozás, azon bevettek, de még nem vonultattak be. Pár hétig még elmentem dolgozni abba a szőlőbe, ahol Julcsa volt és a boldogságom betetőződött. Igaz, hogy a többi lányoktól nem lehetett nagyon elmerülni, de mégis itt-ott loptunk egy-egy órát. Persze én nem szégyelem bevallani, hogy nem voltunk igazi modern szerelmesek, megmaradtunk a tisztesség keretei között.

A DUNAI NÉPEK EGYÜTTMŰKÖDÉSÉNEK KÉRDÉSE

Irta: SÁNDOR LÁSZLÓ (Losonc)

Ha a dunai népek együttműködésének kérdését vizsgáljuk és a kérdés gyökerei után kutatunk, messze a múltba kell visszatérnünk, pontosabban Nagy Lajos és Mátyás király koráig. Nagy Lajosban és Mátyás királyban nőttek ugyanis nagyra a magyarság álmai, — s a magyar nemzet ama rétegei, melyek nem ismernek osztályokat s az ország lakosságát homogén tömegnek szeretik feltüntetni, ma is szívesen visszaki-vánják és megvalósítandó példaként idézik azt a kort, amikor három tenger mosta a magyar birodalom határait.

A dunai népek együttműködésének gyökerei tehát Nagy Lajos és Mátyás király koráig nyulnak vissza. E felismerésből folyik, hogy az együttműködés kérdésének felvetői majdnem kivétel nélkül magyarok, s e kérdés felvetése rendszerint olyankor történik, amikor a magyarság uralkodó rétegei a történelmi változások egyes szakaszaiban a Duna-medencebeli peremnépek imperialista törekvései folytán hatalmi és területi integritásukon csorbát szenvednek és háttérbe szorulnak. Ilyenkor felrövellik a múltból Nagy Lajos és Mátyás király „dicső kora“ és felvetődik az egymásmellé került népek együttműködésének gondolata. A magyarság uralkodó, de szerepétől megfosztott rétegeinek be nem vallott, hátsó gondolata és egyedüli célja ilyenkor, hogy az együttműködés megvalósítása során azon legyenek, hogy a hatalom és irányítás a kooperáció elvén felépülő új állam keretei között az ő kezükbe kerüljön és így hatványozott formában vegyék át eredeti szerepüket.

A Duna-völgyi népek „sorsközösségének“ felismerése és az együttműködés gondolatának felvetése konkrét formában először a világháború fegyverletétel után történt, amikor a szabadságharc leverése után Kossuth Lajos torinói száműzetésében polgári demokrata társaival együtt megfogalmazta a Duna-szövetség tervét, illetve Klapka György és az olaszok néhány exponense által megszerkesztett *Dunai Confoederatio* tervezetével maga is foglalkozott és azt nagy egészében elfogadta.

A tervezet alaptételei között első helyen a magyarságnak és a dunai népeknek a Habsburg-uralom alól való felszabadítása szerepelt. A tervezet hivatalos szövege szerint kívánatos, hogy a Duna-medencében „elterülő régi történelmi államok egymással szövetségre lépjenek, melyet Duna-Szövetségnek lehetne nevezni. A közösen érdeklő tárgyakon kívül, miket a szövetségi hatóság intézne, minden állam törvényhozása, igazságszolgáltatása és közigazgatása teljesen független lenne. A lehető